

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Панов Олег Ігорович

УДК 349.2 (477)

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ
ДИСЦИПЛІНАРНИХ СТЯГНЕНЬ ДО ПРАЦІВНИКІВ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ**

12.00.05 – трудове право; право соціального забезпечення

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків — 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному університеті внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України,
ЛУКАШ Сергій Станіславович,
доктор директор Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, доцент,
УВАРОВА Наталія Володимирівна,
доцент кафедри кримінального процесу
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

кандидат юридичних наук,
МЕЛЬНИК Валентин Володимирович,
керуючий партнер Адвокатського об'єднання
«Адвокатська компанія «Мельник і Квашин».

Захист відбудеться 28 вересня 2021 р. о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.700.01 у Харківському національному університеті внутрішніх справ за адресою: 61080, м. Харків, просп. Льва Ландау, 27.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Харківського національного університету внутрішніх справ за адресою: 61080, м. Харків, просп. Льва Ландау, 27.

Автореферат розісланий 25 серпня 2021 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Євген ПОДРОЖНІЙ

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Створення Національної поліції України стало важливим кроком на шляху реформування правоохоронної системи нашої держави. Адже даний центральний орган виконавчої влади було покликано кардинально змінити філософію здійснення правоохоронної діяльності в Україні, що в результаті стало запорукою для підвищення: по-перше, рівня законності та правопорядку в країні, а по-друге, довіри населення до держави взагалі та органів державної влади, зокрема. Разом із тим, створення Національної поліції супроводжувалось рядом проблем, зокрема кадрового характеру.

Швидкий набір кадрів до поліції, а також прискорений процес їх навчання, призвів до того, що «новобранці» досить часто порушували норми чинного законодавства, яке регулює питання служби. З огляду на зазначене вище, перед вітчизняним законодавцем постав ряд нових проблем, зокрема в частині притягнення до дисциплінарної відповідальності працівників поліції за дисциплінарні проступки. У даному контексті окремої та особливої уваги заслуговує питання правового регулювання застосування дисциплінарних стягнень до працівників Національної поліції.

Справедливим буде відзначити, що окремі проблемні питання застосування дисциплінарних стягнень до працівників Національної поліції у своїх наукових працях розглядали: С.С. Баглаєнко, Р.С. Грищенко, Ю.В. Дем'янчук, Д.Є. Жеребцов, М.І. Іншин, К.В. Коваленко, В.С. Ковригін, С.І. Кожушко, Т.В. Колеснік, Н.В. Кохан, Є.А. Липій, С.С. Лукаш, О.М. Лук'янчиков, Н.В. Медведенко, Л.В. Могілевський, А.О. Нечитайленко, Д.О. Новіков, О.М. Обушенко, Г.Г. Петришина-Дюг, В.П. Петков, А.Ю. Подорожній, Є.Ю. Подорожній, М.В. Романов, В.В. Середа, В.В. Сичова, А.А. Стародубцев, Н.М. Хуторян, І.І. Швидкій, О.М. Ярошенко та багато інших.

Отже, наявність ряду прогалин та недоліків організаційного та правового характеру у сфері застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції, а також відсутність комплексних монографічних досліджень, присвячених вказаній проблематиці, обумовлюють актуальність та своєчасність представленого дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до положень: «Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до

2020 року», схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 р. № 1023-р; «Плану заходів з реалізації Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року», затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 693-р; «Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018-2021 роки», затвердженої розпорядженням КМУ від 25.10.2017 №779-р; «Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 роки», ухвалених Національною академією правових наук України (рішення від 03 березня 2016 року).

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає у тому, щоб спираючись на аналіз наукових поглядів вчених, а також норм загального та спеціального трудового законодавства, з'ясувати сутність, зміст та особливості правового регулювання застосування дисциплінарних стягнень до працівників Національної поліції, на основі чого розробити відповідні пропозиції та рекомендації спрямовані на покращення чинного законодавства у відповідній сфері.

Для досягнення поставленої мети в дисертації необхідно вирішити такі *основні завдання*:

- з'ясувати сутність поняття «працівник поліції, як суб'єкт дисциплінарної відповідальності»;
- розкрити правову природу, сутність та зміст дисциплінарних стягнень, що застосовуються до працівників поліції;
- окреслити види дисциплінарних стягнень, що застосовуються до працівників поліції;
- охарактеризувати принципи правового регулювання застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції;
- встановити сутність принципів єдності та диференціації правового регулювання застосування дисциплінарних стягнень до працівників Національної поліції;
- розкрити порядок застосування дисциплінарних стягнень до працівників Національної поліції;
- з'ясувати гарантії дотримання трудових прав і свобод працівників поліції при застосуванні до них дисциплінарних стягнень;
- узагальнити зарубіжний досвід застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції та опрацювати можливості його використання в Україні;
- запропонувати шляхи вдосконалення правових та організаційних засад застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у процесі застосування дисциплінарних стягнень до працівників Національної поліції.

Предмет дослідження становить правове регулювання застосування дисциплінарних стягнень до працівників Національної поліції.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційної роботи є сукупність загальних та спеціальних методів наукового пізнання. Так, логіко-семантичний та аналітичний методи були використані для того, щоб з'ясувати сутність поняття «працівник поліції, як суб'єкт дисциплінарної відповідальності» (підрозділ 1.1) та розкрити правову природу, сутність та зміст дисциплінарних стягнень, що застосовуються до працівників поліції (підрозділ 1.2). Системно-структурний метод та метод класифікації було використано для того, щоб визначити види дисциплінарних стягнень, що застосовуються до працівників поліції (підрозділ 1.3) та охарактеризувати принципи правового регулювання застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції (підрозділ 2.1). Для того, щоб встановити зміст єдності та диференціації правового регулювання застосування дисциплінарних стягнень до працівників Національної поліції (підрозділ 2.2); розкрити порядок застосування дисциплінарних стягнень до працівників Національної поліції (підрозділ 2.3); з'ясувати гарантії дотримання трудових прав і свобод працівників поліції при застосуванні до них дисциплінарних стягнень (підрозділ 2.4) було використано метод документального аналізу. Щоб узагальнити зарубіжний досвід застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції та опрацювати можливості його використання в Україні було використано порівняльно-правовий метод. Методи моделювання та прогнозування були використані для того, щоб запропонувати шляхи вдосконалення правових та організаційних засад застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції.

Науково-теоретичне підґрунтя роботи становлять праці фахівців із галузей трудового та адміністративного права. Окрім того, було використано напрацювання вчених з інших галузевих дисциплін, як то: соціологія, психологія, філософія, теорія держави і права, тощо. Нормативно-правовою базою дослідження стали Конституція України, а також низка норм загального та спеціального трудового законодавства, які закріплюють організаційні та правові засади застосування дисциплінарних стягнень до працівників Національної поліції України. Інформаційну та емпіричну основу роботи становлять

узагальнення практики застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції, довідкові видання, статистичні матеріали, тощо.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертаційна робота є однією із перших спроб комплексно, на основі аналізу норм чинного законодавства та наукових поглядів вчених, з'ясувати сутність та особливості правового регулювання застосування дисциплінарних стягнень до працівників Національної поліції, на основі чого запропонувати напрямку вдосконалення організаційних та правових засад здійснення відповідної діяльності.

Основні наукові положення, які виносяться на захист, такі:

уперше:

- гарантії дотримання трудових прав і свобод працівників поліції при застосуванні до них дисциплінарних стягнень поділено на дві групи: а) процедурні гарантії, що мають місце у процесі притягнення поліцейського до дисциплінарної відповідальності та застосування до нього стягнень, та які реалізуються за умови активних правозахисних дій поліцейського; 2) статичні гарантії – це сукупність гарантій реалізація яких не потребує активних дій поліцейського, адже вони прямо пов'язані із його службово-трудоправовим статусом;

- доведена необхідність систематизувати нормативно-правові акти МВС та НПУ, які регулюють порядок та підстави притягнення до дисциплінарної відповідальності працівників поліції, що: а) забезпечить уніфікацію нормативного матеріалу та недопущення його «розпорошення»; б) дозволить уникнути конфлікт між численними нормами підзаконних актів та законодавчими положеннями; в) встановить єдині, законодавчо визначені, відповідні загальнотрудовій моделі правила притягнення працівників поліції до дисциплінарної відповідальності та застосування до них дисциплінарних стягнень;

- здійснено класифікацію дисциплінарних стягнень, що застосовуються до працівників поліції, які поділено на: 1) стягнення які викликають незначні тимчасові юридичні наслідки та спрямовані на осуд з боку керівництва органів та підрозділів поліції порушень поліцейськими службової дисципліни; 2) стягнення, що застосовуються за тяжкі дисциплінарні проступки, які крім тимчасових наслідків ведуть до істотної зміни службово-трудового статусу поліцейських;

удосконалено:

- обґрунтування необхідності доповнити законодавство про поліцію критеріями оцінки тяжкості вчиненого дисциплінарного проступку;

- теоретичний підхід до визначення поняття «працівник поліції, як суб'єкт дисциплінарної відповідальності», а також виокремлення переліку ключових особливостей даної наукової категорії, до яких віднесено: є учасником трудових правовідносин, в яких роботодавцем є держава, в особі Національної поліції України, у зв'язку з чим поліцейські виконують низку трудових функцій та користуються особливими повноваженнями та визначеними законодавством гарантіями; вони володіють трудовою правосуб'єктністю, яка має свої специфічні властивості; на поліцейських покладається обов'язок виконувати специфічні трудові функції за не виконання та/або неналежне виконання яких його може бути притягнуто до певного виду відповідальності, зокрема дисциплінарної; ключовим принципом правового регулювання трудової діяльності поліцейських виступає єдність та диференціація правового регулювання;

- перелік принципів правового регулювання застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції, який необхідно закріпити на рівні Дисциплінарного статуту Національної поліції України, зокрема: законність; гуманізм; об'єктивність; принцип пропорційності; принцип гарантованості прав поліцейського; принцип єдності та диференціації;

дістало подальший розвиток:

- обґрунтування твердження про те, дисциплінарні стягнення, що застосовуються до працівників поліції, мають трудо-правову природу та невід'ємним елементом загального процесу забезпечення службово-трудої дисципліни в органах Національної поліції України;

- теза про те, що комісійність проведення службового розслідування в органах та підрозділах Національної поліції України є важливим способом забезпечення високого рівня об'єктивності та законності при прийнятті кадрового рішення про накладення дисциплінарного стягнення, адже воно дає можливість: а) максимально широко та детально розглянути всі обставини вчинення дисциплінарного проступку поліцейським; б) уникнути необ'єктивного, упередженого ставлення до працівника поліції, порушення його базових трудових прав при розгляді фактів щодо вчиненого ним дисциплінарного проступку; в) забезпечити вираження різних точок зору з приводу обставин та фактів про вчинений дисциплінарний проступок; г) уникнути будь-яких проявів корупції в контексті притягнення поліцейського до дисциплінарної відповідальності;

- твердження про те, що сучасні зарубіжні тенденції в галузі праці поліцейських вимагають уведення у роботу поліції додаткових видів стягнень, які матимуть не лише моральний, але й матеріальний вплив на працівника поліції;

- наукова думка про те, що застосування принципу єдності та диференціації правового регулювання застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції є об'єктивно необхідною умовою для забезпечення ефективного функціонування правовідносин у цій сфері, адже саме він дозволяє врахувати всю специфіку службово-трудоного статусу поліцейського.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що результати роботи можуть бути використані:

- у науково-дослідній діяльності – під час проведення подальших наукових досліджень, присвячених проблемі застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції;

- у правотворчості – під час розробки пропозицій та рекомендацій, спрямованих на вдосконалення норм чинного законодавства, яке визначає правові засади застосування дисциплінарних стягнень до працівників Національної поліції;

- у практичній діяльності – з метою покращення практичної діяльності суб'єктів, які уповноважені застосовувати дисциплінарні стягнення до працівників поліції, а також з метою підвищення рівня правової свідомості поліцейських;

- у навчальному процесі – під час підготовки підручників та науково-методичних матеріалів з дисциплін «Трудове право України», які будуть використовуватись в процесі підготовки поліцейських.

Апробація результатів дисертації. Підсумки розробки проблеми в цілому, окремі її аспекти, одержані узагальнення й висновки були оприлюднені на міжнародних конференціях: «Пріоритети розвитку юридичних наук у XXI столітті» (м. Київ, Україна, 17–18 липня 2019 р.); «Сучасні правові системи світу в умовах глобалізації: реалії та перспективи» (м. Київ, 15–16 вересня 2020 р.); «Перспективні напрямки розвитку юридичної науки у XXI сторіччі» (м. Київ, 17–18 лютого 2021 р.).

Публікації. Основні результати дисертації, висновки та пропозиції були відображені в п'яти наукових статтях, опублікованих в наукових фахових виданнях України та науково-періодичному виданні іншої держави, а також у трьох тезах наукових повідомлень на міжнародних та національних науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Відповідно до мети, завдань й предмета дослідження дисертація складається зі вступу, трьох

розділів, які об'єднують 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації 202 сторінки, список використаних джерел – 307 найменувань на 30 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми дослідження, окреслено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами, розкрито об'єкт і предмет дослідження, сформульовано мету й завдання дослідження, визначено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, подано відомості про апробацію результатів дослідження та публікації за темою дисертації, а також про її структуру.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні засади застосування дисциплінарних стягнень до працівників Національної поліції» складається з трьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1. «Працівники поліції, як суб'єкти дисциплінарної відповідальності»* перш за все досліджуються загально-наукові підходи щодо визначення поняття «працівник» взагалі, а також працівник Національної поліції, зокрема. Зазначене дало можливість встановити, що працівником є будь-яка особа, яка на законних підставах здійснює трудову діяльність на підприємствах, установах чи організаціях всіх форм власності, у тому числі в органах та підрозділах Національної поліції України. Іншими словами, сам факт вступу відповідних осіб у трудові відносини в рамках діяльності поліції вже робить їх суб'єктами дисциплінарної відповідальності.

З'ясовується сутнісний зміст категорії «дисципліна». Обґрунтовано важливість її дотримання з метою забезпечення ефективного функціонування будь-якого підприємства, установи та організації. Наголошено, що за недотримання дисципліни працівників, в тому числі і тих, що проходять службу в органах Національної поліції, може бути притягнуто до юридичної відповідальності, зокрема, дисциплінарної.

Розкриваються загальнотеоретичні підходи щодо сутності та змісту поняття дисциплінарна відповідальність, на основі чого було виокремлено найбільш важливі сутнісні характеристики даної наукової категорії. Спираючись на проведений вище аналіз було запропоновано авторське визначення поняття працівник поліції, як суб'єкт дисциплінарної відповідальності, а також наведено перелік ключових ознак, якими характеризується дана наукова категорія.

У підрозділі 1.2. «Правова природа, сутність та зміст дисциплінарних стягнень, що застосовуються до працівників поліції» відмічається, що виходячи із визначення та внутрішньої сутності дисциплінарної відповідальності поліцейських, центральне місце у її структурі займають дисциплінарні стягнення.

Узагальнюються наукові думки з приводу сутності та змісту поняття стягнення, на основі чого було обґрунтовано, що дисциплінарні стягнення, що застосовуються до працівників поліції найбільш доцільно розглядати у двох розуміннях: широкому та вузькому. Відмічається, що сутність та зміст дисциплінарних стягнень на пряму залежить від тяжкості дисциплінарного проступку. Розкрито сутність вказаного вище поняття задля чого проаналізовано наукові думки вчених та норми чинного законодавства. Доведено, що дисциплінарний проступок – це винна протиправна дія чи бездіяльність поліцейського, яка призвела до порушення ним службової дисципліни. Вчинення дисциплінарного проступку поліцейським активізує дію норм, що спрямовані на притягнення винної особи до відповідальності, зокрема, дисциплінарної.

На підставі аналізу ключових ознак змісту дисциплінарних стягнень було констатовано, що за своєю природою вони є трудо-правовим інститутом та невід'ємним елементом загального процесу забезпечення службово-трудової дисципліни в органах Національної поліції України. Визначено ключові внутрішньо-змістовні характеристики дисциплінарних стягнень, що застосовуються до працівників поліції.

У підрозділі 1.3. «Види дисциплінарних стягнень, що застосовуються до працівників поліції» відмічається, що інституту дисциплінарних стягнень регулюється не тільки нормами загального, а й спеціального трудового законодавства. Звернено увагу на положення Кодексу законів про працю України, в якому визначаються два ключові види дисциплінарних стягнень, а також вказується на той факт, що нормами спеціального законодавства перелік видів стягнень може бути розширено.

Здійснено аналіз положень Дисциплінарного статуту Національної поліції України, в якому окреслюються різновиди видів дисциплінарних стягнень, що можуть бути застосовані до працівників поліції. Спираючись на аналіз наукових поглядів вчених та норм чинного законодавства надано змістовну характеристику кожному виду дисциплінарних стягнень.

У підсумку було аргументовано, що кожен з видів дисциплінарних стягнень має різну силу юридичного впливу на

працівника поліції, а також несе вкрай різні юридичні наслідки. Виокремлено такі види дисциплінарних стягнень, що застосовуються до працівників поліції: 1) стягнення, які викликають незначні тимчасові юридичні наслідки та спрямовані на осуд з боку керівництва органів та підрозділів поліції, порушень поліцейськими службової дисципліни (зауваження, догана та сувора догана); 2) стягнення, які застосовуються за тяжкі дисциплінарні проступки, які крім тимчасових наслідків ведуть до істотної зміни трудовправового статусу поліцейських (пониження у спеціальному званні на один ступінь; звільнення з посади; звільнення зі служби в поліції).

Розділ 2 «Правові засади застосування дисциплінарних стягнень до працівників національної поліції» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 2.1. «Принципи правового регулювання застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції» відмічається, що застосування дисциплінарних стягнень до працівників Національної поліції України є відповідальним та надважливим процесом, який потребує належного нормативно-правового регулювання. Останнє, в свою чергу, має будуватись на системі відповідних засад, керівних ідей, які у юридичній літературі прийняти називати принципами. Розкрито загальнотеоретичні підходи щодо визначення сутності та змісту поняття «принцип», зокрема з філософської, психологічної та соціологічної точок зору.

Особливу увагу приділено змісту категорії «принцип» з правової точки зору, на основі чого сформовано авторську думку щодо тлумачення принципів правового регулювання застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції. Відзначена не одноманітність наукових підходів щодо визначення переліку відповідних принципів.

Виділено та розкрито зміст наступних принципів правового регулювання застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції: законність; гуманізм; об'єктивності; принцип належного суб'єкта; принцип пропорційності; принцип гарантованості прав поліцейського; принцип єдності та диференціації. Наголошено на необхідності закріплення та розкриття змісту відповідних принципів на рівні Дисциплінарного статуту Національної поліції України.

У підрозділі 2.2. «Єдність та диференціація правового регулювання застосування дисциплінарних стягнень до працівників Національної поліції» розкриваються загальнотеоретичні підходи щодо визначення понять єдність та диференціація, на основі чого виокремлено найбільш важливі характеристики цих основоположних

принципів правового регулювання трудових відносин працівників поліції. Запропоновано авторське бачення сутності єдності та диференціації правового регулювання застосування дисциплінарних стягнень до працівників Національної поліції. Наголошено, що єдність та диференціація правового регулювання застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції – це правове регулювання суспільних відносин, які виникають з приводу притягнення до дисциплінарної відповідальності поліцейських, одночасно загальними та спеціальними нормами трудового права.

Здійснено аналіз Кодексу законів про працю України, положення якого забезпечують єдність правового регулювання застосування дисциплінарних стягнень до всіх категорій працівників, в тому числі і поліцейських. Розкрито зміст положень спеціального трудового законодавства, яке забезпечує диференційований підхід до регулювання дисциплінарних стягнень поліцейських.

Обстоюється позиція, що диференціація правового регулювання застосування дисциплінарних стягнень до працівників Національної поліції зводиться не тільки до існування спеціальних нормативно-правових положень. Так, правове регулювання трудової діяльності поліцейських в цілому відбувається через органічно поєднані норми як трудового, так і адміністративного права. Перші регламентують особливі умови праці поліцейських, як працівників із особливим набором трудових функцій та обов'язків. В свою чергу, норми адміністративного права закріплюють в собі владно-управлінські моделі та інструменти забезпечення трудового процесу в органах та підрозділах Національної поліції.

У підрозділі 2.3. *«Порядок застосування дисциплінарних стягнень до працівників Національної поліції»* відзначається, що застосування дисциплінарних стягнень – це складний процес, який має бути реалізований у певній послідовності. Розкрито сутність та зміст поняття порядок, на основі чого було встановлено, що порядок в контексті визначеної проблематики – це впорядкована сукупність дій, які об'єднано однією метою та які, в цілому, становлять конкретний різновид діяльності. В свою чергу юридичний порядок або процедура – це певна послідовність дій, але вказані дії мають нормативно-правову впорядкованість та визначеність.

Здійснено аналіз норм чинного законодавства, яке закріплює порядок застосування дисциплінарних стягнень до працівників Національної поліції. На основі проведеного аналізу було констатовано, що ключовою особливістю даного порядку є наявність змістовно визначеної процедури проведення службових розслідувань.

Відмічено, що службові розслідування проводяться створеними у спеціальному порядку Дисциплінарними комісіями. Розкрито загальні засади діяльності вказаних комісій, порядок їх формування та функціонування.

Аргументовано, що важливість проведення такого розслідування полягає у тому, що: по-перше, таким чином забезпечується особистий контакт працівника поліції та дисциплінарної комісії за рахунок якого можливо не просто дослідити матеріали та обставини вчинення дисциплінарного проступку, але й побачити ставлення поліцейського до своїх вчинків; по-друге, в межах відкритого засідання, поліцейський має можливість надати додаткові матеріали на свій захист, або ж більш точні та широкі пояснення щодо своїх дій.

Виокремлено особливості, а також сутнісний зміст порядку застосування дисциплінарних стягнень до працівників Національної поліції. Узагальнено, що чітко визначені у національній правовій системі частини порядку застосування дисциплінарних стягнень до працівників Національної поліції є своєрідною гарантією трудових прав поліцейських в процесі притягнення їх до дисциплінарної відповідальності.

У підрозділі 2.4. «Гарантії дотримання трудових прав і свобод працівників поліції при застосуванні до них дисциплінарних стягнень» розкриваються наукові думки вчених з приводу сутності та змісту поняття «гарантії», зокрема розкрито його зміст з точки зору соціології, філософії, психології, а також права. Піддано критиці наукові підходи вчених, які ототожнюють поняття «гарантії» та «принципи», адже гарантії не встановлюють ідею правового регулювання, а, скоріш, є одним із інструментів досягнення мети юридичного впливу.

Констатовано, що гарантії дотримання трудових прав і свобод працівників поліції при застосуванні до них дисциплінарних стягнень найбільш доцільно тлумачити, як закріплені в нормативно-правових актах, що регламентують трудову діяльність поліцейських, умов безперешкодної реалізації поліцейськими наданих їм трудових прав в процесі притягнення даної категорії працівників до дисциплінарної відповідальності та застосування до них дисциплінарних стягнень.

Здійснено аналіз наукових поглядів вчених та норм чинного законодавства, норми якого закріплюють коло ключових гарантії дотримання трудових прав і свобод працівників поліції при застосуванні до них дисциплінарних стягнень. Констатовано, що правовий статус працівників поліції, до яких застосовуються заходи

дисциплінарного впливу, концентрує в собі значну кількість різноманітних гарантій, які захищають поліцейських від порушення їх трудових прав.

Здійснено класифікацію гарантій дотримання трудових прав і свобод працівників поліції при застосуванні до них дисциплінарних стягнень, які поділено на дві групи: 1) процедурні; та 2) статичні. Надано змістовну характеристику кожній з окреслених груп гарантій.

Розділ 3 «Напрямки вдосконалення нормативно-правового регулювання застосування дисциплінарних стягнень до працівників Національної поліції» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1. «Зарубіжний досвід застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції та можливості його використання в Україні» акцентується увага на важливості та необхідності проведення наукових досліджень, присвячених вивченню зарубіжного досвіду застосування дисциплінарних стягнень до поліцейських.

Здійснено детальний аналіз зарубіжного досвіду на прикладі таких країн, як: Сполучені Штати Америки, Велика Британія, Франція, Німеччина, Італія, Естонія, Республіка Молдова, Грузія, Республіка Білорусь та Казахстан. Проаналізовано відповідні моделі застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції, у зв'язку з чим відзначено, що кожен проаналізований приклад має свої позитивні та негативні моменти, через що досить важко виокремити якусь одну, загальну та найбільш підходящу до імплементації в національну юридичну систему процедурну форму застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції.

Опрацьовано найбільш перспективні напрямки використання позитивного зарубіжного досвіду у вітчизняній реалії. Наголошено, що імплементація відповідного досвіду, дозволить досягнути високого рівня законності і об'єктивності застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції, а також суттєво підвищити його оперативність.

У підрозділі 3.2. «Шляхи вдосконалення правових та організаційних засад застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції» наголошується, що сьогодні на законодавчому рівні питання вдосконалення застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції, як в правовому, так і організаційному плані не знаходять на сьогоднішній день актуального виразу та належного опрацювання.

Здійснено аналіз наукових поглядів вчених, які у своїх наукових працях досліджували проблематику дисциплінарної відповідальності

взагалі та застосування дисциплінарних стягнень до поліцейських зокрема. Відмічено, що запропоновані вченими в межах загальнотрудових юридичних досліджень напрями вдосконалення дисциплінарної відповідальності та порядку застосування дисциплінарних стягнень лише в окремі частині можуть бути корисними в процесі вдосконалення цих же питань в межах діяльності Національної поліції. Узагальнено, що на сьогоднішній день, проблема вдосконалення правових та організаційних засад застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції не розглядається науковцями, як безпосередній предмет їх досліджень. Як правило цій темі присвячуються лише окремі положення наукових джерел. Не надає їй належної уваги також і законодавець.

Доведено, що з метою вдосконалення правових та організаційних засад застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції у першу чергу слід вдосконалювати відповідну правову базу. При цьому, дане питання тяжіє до переосмислення не тільки спеціальних нормативно-правових актів, але й загальних. Так, на рівні КЗпП необхідно додати положення, які б визначали зміст, структуру, принципи та інші особливості службового розслідування, сферу застосування цієї процедури, а також її призначення, як одного з інструментів застосування дисциплінарних стягнень до окремих категорій працівників. Це дасть можливість виділити загальну, «взірцеву» модель порядку застосування дисциплінарних стягнень.

Окрім зазначеного, до важливих напрямів вдосконалення правових та організаційних засад застосування дисциплінарних стягнень віднесено необхідність: розробити нову процедуру застосування до працівників поліції дисциплінарних стягнень; дисциплінарні комісії мають стати єдиною інстанцією, яка виносить рішення про застосування того чи іншого дисциплінарного стягання; потребує законодавчого уточнення склад дисциплінарного проступку поліцейського.

ВИСНОВОК

В дисертаційному дослідженні спираючись на аналіз наукових поглядів вчених, а також норм загального та спеціального трудового законодавства, з'ясовано сутність, зміст та особливості правового регулювання застосування дисциплінарних стягнень до працівників Національної поліції, на основі чого розроблено відповідні пропозиції та рекомендації спрямовані на покращення чинного законодавства у відповідній сфері. У висновках містяться результати проведеного

дослідження, які сформульовані в пропозиціях і рекомендаціях, спрямованих на досягнення поставленої мети. Зокрема в роботі

1. З'ясовано, що дисциплінарна відповідальність – це особливий вид юридичної відповідальності, який застосовується до працівника у разі вчинення ним дій (або бездіяльності), що призвели до порушення трудової дисципліни, його обов'язків тощо.

Констатовано, що на сьогоднішній день правовий статус поліцейського, як суб'єкту дисциплінарної відповідальності характеризується такими ознаками: він є учасником трудових правовідносин, в яких роботодавцем є держава, в особі Національної поліції України, у зв'язку з чим поліцейські виконують ряд трудових функцій та користуються особливими повноваженнями та визначеними законодавством гарантіями; поліцейські володіють трудовою правосуб'єктністю, яка має свої специфічні властивості; на поліцейських покладається обов'язок виконувати специфічні трудові функції за не виконання та/або неналежне виконання яких, відповідно до КЗпП, а також Законів України «Про державну службу» та «Про Національну поліцію» яких може бути притягнуто до певного виду відповідальності, зокрема дисциплінарної; ключовим принципом правового регулювання трудової діяльності поліцейських є єдність та диференціація відповідного правового регулювання.

2. Встановлено, що дисциплінарні стягнення найбільш доцільно розкривати у широкому та вузькому розумінні. Так, широке трактування пов'язано із законодавчою інтерпретацією дисциплінарних стягнень. Згідно з ним дисциплінарне стягнення – це крайній та найбільш суворий засіб забезпечення службової дисципліни в органах та підрозділах поліції, який застосовується в рамках дисциплінарної відповідальності як міра негативного впливу на службово-трудова статус поліцейського. Відповідно до вузького тлумачення вказаної наукової категорії, в даному контексті воно являє собою захід впливу, застосований уповноваженим суб'єктом за фактом вчинення працівником поліції дисциплінарного проступку та доведення його провини, який полягає в обмеженні трудових прав поліцейського.

Доведено, що дисциплінарним стягненням, які застосовуються до працівників поліції притаманний ряд характерних особливостей, до яких віднесено наступні: а) зв'язок із тяжкістю та наслідками дисциплінарного проступку; б) особлива виховна роль стягнень даного типу, застосування яких веде до вироблення у поліцейського уявлення та моральних переконань про необхідність дотримання службової дисципліни; недопущення будь-яких інших порушень службової

дисципліни в своїй роботі в майбутньому, тощо; в) охоронне значення дисциплінарних стягнень, як спеціального аспекту забезпечення відшкодування негативних наслідків дисциплінарного проступку, а також непорушності правил службової дисципліни іншими працівниками поліції; г) негативний вплив стягнень на службово-трудоий статус поліцейських.

3. Підкреслено, що дисциплінарні стягнення, які можуть бути застосовані до поліцейських, слід поділити на дві групи: 1) стягнення, які викликають незначні тимчасові юридичні наслідки та спрямовані на осуд з боку керівництва органів та підрозділів поліції порушень поліцейськими службової дисципліни – це зауваження, догана та сувора догана; 2) стягнення, які застосовуються за тяжкі дисциплінарні проступки, які крім тимчасових наслідків ведуть до істотної зміни трудовправового статусу поліцейських – пониження у спеціальному званні на один ступінь; звільнення з посади; звільнення із служби в поліції.

4. З'ясовано, що принципи правового регулювання застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції являють собою систему ключових, основоположних, базових, виражених у нормах вищого рівня імперативності засадничих ідей впливу права на суспільні відносини, що виникають в рамках дії механізму застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції, а також забезпечення відповідності даного механізму суспільно встановленим розумінням про право в цілому та права людини і працівників зокрема.

Виокремлено такі основні принципи правового регулювання застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції: 1) законність – накладення дисциплінарних стягнень на працівників поліції повинно здійснюватися: по-перше, виключно на підставі законодавства України; по-друге, із дотриманням всіма учасниками суспільних відносин даної процедури норм та вимог законодавства, що регламентують дане питання; 2) принцип гуманізму – застосування дисциплінарних стягнень не може супроводжуватись образами, використанням фізичного або психологічного примусу, а також іншими протиправними діями направленними на особу поліцейського та порушенням його ключових прав, як людини; 3) принцип рівності – застосування дисциплінарних стягнень до поліцейських має відбуватись лише із врахування складу та обставин вчиненого дисциплінарного проступку, а не суб'єктивних ознак особи працівника НПУ; 4) принцип об'єктивності – застосування дисциплінарних стягнень має проводитись тільки за фактом проведення об'єктивної, всеохоплюючої процедури встановлення всіх обстави вчинення

поліцейським дисциплінарного проступку та доведеності вини останнього; 5) принцип належного суб'єкта – дисциплінарні стягнення можуть застосовуватись до поліцейського виключно уповноваженим на це законодавством України суб'єктом; 6) принцип пропорційності – формула за якої той чи інших вид дисциплінарних стягнень має бути пропорційним тяжкості вчиненого дисциплінарного проступку; 7) принцип гарантованості прав поліцейського – на поліцейського розповсюджуються всі передбачені законодавством гарантії його трудових та інших прав, якими він може користуватись, зокрема, з метою свого захисту в процесі застосування дисциплінарних стягнень; 8) принцип єдності та диференціації – ідея органічного поділу юридичного впливу на суспільні відносини в сфері застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції.

5. Акцентовано увагу на тому, що єдність застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції розкривається у: 1) розповсюдженні на поліцейських загального порядку та правил дисциплінарної відповідальності визначених положеннями загально-трудового законодавства; 2) дії щодо поліцейських всього масиву гарантій їх трудових прав, визначених КЗпП України. В той же час, диференціація правового регулювання застосування дисциплінарних стягнень до працівників Національної поліції зводиться не тільки до існування спеціальних нормативно-правових положень. Так, правове регулювання трудової діяльності поліцейських в цілому відбувається через органічно поєднані норми як трудового, так і адміністративного права. Перші регламентують особливі умови праці поліцейських, як працівників із особливим набором трудових функцій та обов'язків. В свою чергу, норми адміністративного права закріплюють в собі владно-управлінські моделі та інструменти забезпечення трудового процесу в органах та підрозділах Національної поліції.

6. Доведено, що існуючий на сьогодні порядок застосування дисциплінарних стягнень до працівників Національної поліції вказує на прагнення держави демократизувати даний процес, зробити його максимально об'єктивним та результативним, у першу чергу для працівника поліції. До ключових характеристик порядку застосування дисциплінарних стягнень до працівників Національної поліції віднесено наступні: 1) визначеність на рівні законодавства суб'єктів, які мають право застосовувати, або ініціювати застосування дисциплінарних стягнень до поліцейських; 2) важливість ролі службового розслідування, як процедури об'єктивного встановлення фактів та обставин вчинення працівником поліції дисциплінарного проступку, а також загального ступеню його провини; 3) існування

двох форм проведення службового розслідування, одна з яких має вигляд відкритого квазісудового процесу; 4) наявність вимоги комісійності проведення службових розслідувань, що передбачає дослідження фактів та обставин про вчинення поліцейським дисциплінарного стягнення комісією, що складається з різних представників органів та підрозділів поліції та в окремих випадках може включати в себе представників громадськості; 4) чітка окресленість вимог до документів, які повинні складатись за підсумком проведення службового розслідування та якими повинен закріплюватись факт накладення дисциплінарного стягнення на поліцейського, або спростування факту вчинення ним дисциплінарного проступку.

7. З'ясовано, що гарантії дотримання трудових прав і свобод працівників поліції при застосуванні до них дисциплінарних стягнень необхідно тлумачити як сукупність закріплених в нормах чинного загального та спеціального трудового законодавства інструментів, механізмів та засобів, які у своїй сукупності спрямовані на створення належних умов для безперешкодної реалізації поліцейськими наданих їм трудових прав в процесі застосування до них дисциплінарних стягнень. Вказані гарантії поділено на дві групи: а) процедурні гарантії – це гарантії, що мають місце у процесі притягнення поліцейського до дисциплінарної відповідальності та застосування до нього стягнень, та які реалізуються за умови активних правозахисних дій поліцейського на його розсуд (до прикладу, право на захист та оскарження дисциплінарного стягнення); б) статичні гарантії – сукупність гарантій реалізація яких не потребує активних дій поліцейського, адже вони прямо пов'язані із його службово-трудоправовим статусом, а також вимогами до процедури застосування дисциплінарних стягнень: строковість притягнення поліцейського до дисциплінарної відповідальності, презумпція невинуватості поліцейського в рамках дисциплінарної відповідальності, вимоги щодо кількості та видів дисциплінарних стягнень які накладаються на поліцейських.

8. Узагальнено зарубіжний досвід застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції на прикладі Сполучених Штатів Америки, Великої Британії, Франції, Німеччини, Італії, Естонії, Республіки Молдова, Грузії, Республіки Білорусь, Республіки Казахстан, Російської Федерації. З врахування отриманих відомостей запропоновано імплементацію комплексного зарубіжного досвіду у наступних аспектах:

а) законодавство про поліцію має бути доповнено критеріями оцінки тяжкості вчиненого дисциплінарного проступку;

б) необхідним є створення при Міністерстві внутрішніх справ України незалежного дисциплінарного органу в межах діяльності кожного територіального органу поліції, який, митиме виключено право проводити службові розслідування та застосовувати дисциплінарні стягнення до поліцейських;

в) на основі сучасних зарубіжних тенденцій в галузі праці поліцейських варто увести у роботу Національної поліції таке дисциплінарне стягнення, як дисциплінарний штраф.

9. До ключових напрямів вдосконалення правових та організаційних засад застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції віднесено:

1) необхідність визначення на рівні Кодексу законі про працю України загального положення про зміст, структуру, принципи та інші особливості службового розслідування, сферу застосування цієї процедури, а також її призначення, як одного з інструментів застосування дисциплінарних стягнень до окремих категорій працівників. В межах спеціальної нормативно-правової бази запропоновано прийняти окремий нормативно-правовий акт, який об'єднав би в собі положення всіх підзаконних нормативно-правових документів, що регулюють питання застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції, а також закріпив би принципи даного процесу, його суб'єктний склад, більш чіткий перелік гарантій трудових прав поліцейських, тощо;

2) закріпити в положеннях вказаного вище закону принципово відмінну, квазісудову процедуру застосування до працівників поліції дисциплінарних стягнень за якою дослідження доказів про вину або, навпаки, повну невинуватість поліцейського відбуватиметься у відкритому засіданні, в реальному часі із можливістю особистого спілкування дисциплінарних комісій з працівником поліції, стосовно якого вирішується питання про накладення дисциплінарного стягнення, а також свідками вчинення ним проступку;

3) варто наділити дисциплінарні комісії статусом єдиної інстанції, яка виносить рішення про застосування того чи іншого дисциплінарного стягнення;

4) необхідно нормативно уточнити склад дисциплінарного проступку поліцейського, а також встановити градацію дисциплінарних стягнень у відповідності до вчинюваних проступків.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Статті в наукових фахових виданнях:

1. Панов О. Працівники поліції, як суб'єкти дисциплінарної відповідальності. KELM. 2021. № 3-2. С. 153-158 (Республіка Польща)
2. Панов О.І. Правова природа, сутність та зміст дисциплінарних стягнень, що застосовуються до працівників поліції. Юридична наука. 2019. №11. С. 166-171.
3. Панов О.І. Порядок застосування дисциплінарних стягнень до працівників Національної поліції. Юридична наука. 2019. №12. С. 209-215.
4. Панов О.І. Види дисциплінарних стягнень, що застосовуються до працівників поліції. Юридична наука. 2020. №4. С. 200-204.
5. Панов О.І. Шляхи вдосконалення правових та організаційних засад застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції. Держава та регіони. Серія Право. 2020. № 3 (69). Том 3. С. 190-194.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Панов О.І. Зарубіжний досвід застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції та можливості його використання в Україні. Пріоритети розвитку юридичних наук у XXI столітті: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, Україна, 17–18 липня 2019 р.). – Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2019. С. 56–58.
7. Панов О.І. Гарантії дотримання трудових прав і свобод працівників поліції при застосуванні до них дисциплінарних стягнень. Сучасні правові системи світу в умовах глобалізації: реалії та перспективи: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 15–16 вересня 2020 р. – К.: Науково-дослідний інститут публічного права, 2020. С. 60–63.
8. Панов О.І. Принципи правового регулювання застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції. Перспективні напрямки розвитку юридичної науки у XXI сторіччі: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 17–18 лютого 2021 р. – Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2021. С.40–43.

АНОТАЦІЯ

Панов О.І. Правове регулювання застосування дисциплінарних стягнень до працівників Національної поліції – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.05 «Трудове право; право соціального забезпечення» (081 – Право). – Харківський національний університет внутрішніх справ, Харків, 2021.

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання – визначення сутності та особливостей правового регулювання застосування дисциплінарних стягнень до працівників Національної поліції, а також вироблення пропозицій та рекомендацій, спрямованих на вдосконалення норм чинного законодавства у відповідній сфері. У результаті проведеного дослідження сформульовано ряд висновків, пропозицій та рекомендацій, спрямованих на досягнення поставленої мети.

З'ясовується сутність працівників поліції, як суб'єктів дисциплінарної відповідальності. Розкривається правова природа, сутність та зміст дисциплінарних стягнень що застосовуються до працівників поліції. Визначаються види дисциплінарних стягнень, що застосовуються до працівників поліції. Надається характеристика принципам правового регулювання застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції. Встановлюється зміст єдності та диференціації правового регулювання застосування дисциплінарних стягнень до працівників Національної поліції. Розкривається порядок застосування дисциплінарних стягнень до працівників Національної поліції. З'ясовуються гарантії дотримання трудових прав і свобод працівників поліції при застосуванні до них дисциплінарних стягнень. Узагальнюється зарубіжний досвід застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції та опрацьовуються можливості його використання в Україні. Встановлюються шляхи вдосконалення правових та організаційних засад застосування дисциплінарних стягнень до працівників поліції.

Ключові слова: працівник поліції, дисциплінарна відповідальність, дисциплінарні стягнення, правове регулювання, принцип, єдність, диференціація, гарантії, зарубіжний досвід, вдосконалення, правові засади, організаційні засади.

АННОТАЦИЯ

Панов О.И. Правовое регулирование применения дисциплинарных взысканий к работникам Национальной полиции - Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.05 «Трудовое право; право социального обеспечения» (081 - право). - Харьковский национальный университет внутренних дел, Харьков, 2021.

В диссертации приведено теоретическое обобщение и новое решение научной задачи - определение сущности и особенностей правового регулирования применения дисциплинарных взысканий к работникам Национальной полиции, а также выработка предложений и рекомендаций, направленных на совершенствование норм действующего законодательства в соответствующей сфере. В результате проведенного исследования сформулирован ряд выводов, предложений и рекомендаций, направленных на достижение поставленной цели.

Выясняется сущность работников полиции, как субъектов дисциплинарной ответственности. Раскрывается правовая природа, сущность и содержание дисциплинарных взысканий применяются к работникам полиции. Определяются виды дисциплинарных взысканий, применяемых к работникам полиции. Дается характеристика принципам правового регулирования применения дисциплинарных взысканий к работникам полиции. Устанавливается содержание единства и дифференциации правового регулирования применения дисциплинарных взысканий к работникам Национальной полиции. Раскрывается порядок применения дисциплинарных взысканий к работникам Национальной полиции. Выясняются гарантии соблюдения трудовых прав и свобод работников полиции при применении к ним дисциплинарных взысканий. Обобщается зарубежный опыт применения дисциплинарных взысканий к работникам полиции и обрабатываются возможности его использования в Украине. Устанавливаются пути совершенствования правовых и организационных основ применения дисциплинарных взысканий к работникам полиции.

Ключевые слова: работник полиции, дисциплинарная ответственность, дисциплинарные взыскания, правовое регулирование, принцип, единство, дифференциация, гарантии, зарубежный опыт, совершенствование, правовые основы, организационные основы.